

ПОТЕНЦІАЛ АВТЕНТИЧНИХ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АНГЛОМОВНОЇ ДИСКУСІЇ

У статті розглядаються сутність та особливості автентичного поетичного твору, співвіднесеність рівнів розуміння автентичного поетичного твору з представленими у ньому видами інформації, а також чинники, які зумовлюють потужність методичного потенціалу зазначених творів для організації дискусії.

Ключові слова: англomовна дискусія, автентичний поетичний твір, рівні розуміння, види інформації, методичний потенціал.

Виходячи з теорії діяльності (Л. С. Виготський, О. М. Леонтьєв), для успішного оволодіння англійською мовою (АМ) на заняттях необхідно створити умови для мотивованої предметно-орієнтованої комунікативної діяльності. Поза межами мовного середовища це можливо через використання дійсно цікавого, яскравого, автентичного матеріалу, який би вирішував проблему говоріння заради говоріння. До того ж, при навчанні АМ важливо залучати різні види мотивації, не лише комунікативну і пізнавальну, але й естетичну, що, на нашу думку, забезпечується використанням автентичних поетичних творів (АПТ).

Результати проведеного анкетування 264 студентів двох мовних ВНЗ України щодо умов роботи з АПТ показали, що, хоча читання літератури АМ з метою розвитку пізнавального інтересу (75,8%) та поглиблення знань з АМ (95,1%) превалюють, з естетичною метою читає англomовну літературу 56,1% респондентів. На питання, яким жанрам художньої літератури надається перевага у вільний час, щодо поезії "завжди" та "часто" відповіли 28,8%, а "інколи" – 53% респондентів. На практичних заняттях з АМ переважає робота з мовним матеріалом АПТ, і майже ігнорується потенціал АПТ для розвитку мовленнєвих умінь – такі види роботи, як аналіз та інтерпретація віршів і обговорення проблематики отримали відповідно 28,8% та 31% відповідей.

Отже, висуваючи припущення про можливість навчання англomовної дискусії на основі АПТ, ми розглядаємо його як матеріал для обговорення, коли сприйняття та розуміння інформації такого твору виступає як один із видів передкомунікативного орієнтування, як стимул для усних аргументованих висловлювань студентів.

Робота з автентичним художнім прозовим твором займає чільне місце в методиці викладання АМ у мовному ВНЗ, проте лише нещодавно навчально-естетичний потенціал АПТ почав привертати увагу вчених: Д. В. Цикалов (2006) запропонував методику використання ліричного твору як засобу формування міжкультурної компетенції, Т. П. Камаєва (1996) використовує АПТ для навчання читання, Г. І. Подосиннікова, В. В. Шерстюк (2005) акцентували на важливості проводити поглиблену роботу над АПТ у середній школі; широко використовується АПТ у зарубіжній методиці. Аналіз відповідної літератури дозволив з'ясувати, що проблема використання АПТ для розвитку дискусійних умінь полілогічного мовлення на практичних заняттях з АМ залишається поза увагою. Отже, вирішення порушеної проблеми потребує розгляду навчально-естетичного потенціалу АПТ для організації на його основі англomовної дискусії, що і є метою цієї статті. Завдання статті полягає в уточненні сутності АПТ, його особливостей, а також чинників, які зумовлюють потужність методичного потенціалу зазначених творів для організації дискусії.

Перш за все, дамо пояснення терміну АПТ. Спілкування здійснюється як безпосередньо – віч-на-віч з представниками інших націй, так і опосередковано – через графічний код, тобто через читання наукової, публіцистичної та художньої літератури. Оскільки оволодіння ІМ відбувається поза межами вторинної мовної спільноти, роль автентичного художнього твору зростає, тому що останній "певною мірою реконструює мовне середовище" [2, с. 5]. Відтворити реальне іншомовне середовище стає можливим через використання у процесі навчання автентичних ХТ, а у нашому дослідженні АПТ. Автентичність розглядається нами у двох планах: по-перше, автентичний – це реальний, життєвий, тобто події, зображені в АПТ, мають передавати реальні життєві ситуації, оскільки лише вони можуть викликати емоційне переживання і бажання висловитися, по-друге, це передбачає, що АПТ є зразком культури народу, мова якого вивчається, а не штучно створені для навчального процесу.

У теорії літератури функціонують такі терміни, як "поетичний твір", "віршований твір" та "ліричний твір". У загальноприйнятому сучасним літературознавством розумінні, "поезією" називають історично розвинений тип словесної творчості, який має віршовану форму мовлення. Віршована поетична форма художньої літератури позначена підвищеною емоційністю та образністю, насичена тропами, стилістичними фігурами, перейнята шляхетною фонікою [9, с. 558]. Будь-який з існуючих літературних родів – епос, лірика та драма – можуть бути організовані як у віршованій формі, так і в прозовій. Проте найбільш притаманна віршована поетична форма ліриці з її яскравими естетико-виражальними можливостями, витонченою мелодійністю. Ліризм характеризується суб'єктивністю, зображенням внутрішнього світу особистості (відображення почуттів, думок), наявністю такого художнього образу як образ-переживання. Більш за все у

сучасній художній літературі ліризм проявляється в поетичних творах, адже ліричний спосіб літературного зображення передбачає безпосереднє вираження думок і почуттів, які викликані тими чи іншими явищами життя зовнішнього світу.

Щодо терміну "текст", то в художній літературі "текст" має декілька значень, серед яких найсуттєвіші для нашого дослідження такі: по-перше, це закінчений твір або його фрагмент, який утворений за допомогою знаків естетичної мови (слів) і складних естетичних знаків (елементів естетичного мовлення, смислу та композиції) [3;13]; по-друге, під текстом мається на увазі *твір* або уривок будь-якого твору, призначений для навчальних цілей [10].

Отже, АПТ – це віршований твір певного автора, що відповідає естетичним критеріям, переважно невеликий за обсягом, але місткий за полісемантичним смислом. Виходячи з вищезазначеного, ми розглядаємо АПТ, двопланово: з одного боку, як художній твір, враховуючи його характеристики, а саме особливості типу та жанру тексту, з іншого боку, як навчальний текст, що передбачає застосування певних підходів і прийомів роботи з ним.

Мета читання АПТ полягає в досягненні розуміння інформації, закладеної у творі, яка сприймається читачем, завдяки декодуванню графічних знаків і смислових зв'язків. Реципієнт повинен зрозуміти твір відповідно до замислу автора [1, с. 10]. Текст як найскладніша одиниця мовлення має значення, розуміння якого не можна звести до сукупності значень його складників: речень, словосполучень, слів, – він є якісно новим утворенням. Рівневість смислового розуміння тексту проявляється у поступовому переході від розуміння окремих слів (знакової форми тексту) до розуміння змісту висловлювання, а від них до формування уявлень про смисл усього тексту як закінченої та цілісної структури [1, с. 26]. Отже, процес сприйняття та розуміння твору відмічається рівневим характером [1; 4]. Прийнято розрізняти такі рівні розуміння тексту: рівень загального, рівень детального та рівень критичного розуміння. І. Р. Гальперін пов'язує рівневість розуміння художнього твору з наявністю у ньому трьох видів інформації: змістовно-фактуальної; змістовно-концептуальної; змістовно-підтекстової [4, с. 27], розуміння яких досягається на згаданих вище рівнях.

Окрім зазначених видів інформації, як стверджують літературознавці, в АПТ на перший план виступає емоційна, естетична інформація. Саме тому у нашому дослідженні приймаємо класифікацію рівнів розуміння тексту [6], запропоновану З. І. Кличніковою, оскільки дослідниця серед загальноприйнятих рівнів розуміння тексту виділяє також рівень розуміння його емоційного потенціалу, що представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Співвіднесеність рівнів розуміння АПТ з представленими у ньому видами інформації

Рівні розуміння		Зміст	Вид інформації
1	Рівень загального розуміння змісту твору	– розуміння основної інформації твору	змістова
2	Рівень детального розуміння змісту твору	– уточнення розуміння змісту твору через деталі	
3	Рівень розуміння емоційного потенціалу твору	– розуміння переносного значення, естетичних елементів твору	естетична
4	Рівень розуміння підтексту твору	– глибоке та точне розуміння твору, розпізнавання цілей і мотивів, що визначають смисл твору	смислова

Естетичний вплив ПТ базується на особливостях нашого мислення, яке здатне сприймати дійсність відразу у декількох площинах (бісоціативне мислення). При цьому одночасно актуалізуються буквально і переносне значення, відбувається їх переосмислення, яке створює особливу образність. Появі додаткової інформації сприяють різноманітні зсування у значенні слів, численні нарощування смислу, нестандартне формотворення і слововжиток; АПТ також притаманна специфічна місткість будь-якого текстового елемента, незвична скупченість поетичних формулювань, які передають внутрішній досвід автора [12, с. 80]. Лаконізм і висока інформативна насиченість АПТ, здатність передавати великий об'єм інформації у невеликому за розміром тексті – одна з найсуттєвіших внутрішніх вимог, яка ставиться перед АПТ [7, с. 151]. Місткість словесного вираження обумовлюється використанням у АПТ додаткових засобів словотворчого увиразнення мовлення, не характерних для мовлення побутово-практичного призначення: рими, повторів, різних стилістичних прийомів.

Підібрані поетом слова та форми слів у його творі сприймаються як певний відступ, що порушує передбачувану та очікувану нормативність форми словесного вираження, виступаючи на тлі її узвичаєності як певна несподіванка, яка мимоволі затримує на собі увагу і, посилюючи враження, сприяє збудженню творчої уяви, викликає у читача певного роду емоційні переживання [3, с. 177]. Потенціал мовних засобів АПТ забезпечує його найширший смисловий діапазон, що сприяє множинності його тлумачень, різниці у розумінні та інтерпретації. Невичерпність тлумачень художнього твору обумовлена його семантичною специфікою.

Поетичне мовлення відрізняється від прозового своїм ритмічним характером (у просодичному плані), а також можливістю використовувати риму і звукову інструментовку мовлення (алітерацію, асонанс). Саме ці фонетичні і просодичні особливості віршованого мовлення, навіть за відсутності у творах будь-яких інших ознак художності (зокрема, тропів), надають їй ту емоційну забарвленість і семантичну незвичність, які видозмінюють та актуалізують її зміст.

Особливістю АПТ є також *графічна* інформація, яка полягає у написанні тексту в особливій формі та використанні "поетичних" розділових знаків. Особлива письмова форма є своєрідним маркером АПТ. Ця значущість настільки велика, що, якщо змінити форму – означатиме зруйнувати, "вбити" сам зміст [11, с. 161]. Зовнішня форма письмового ПТ відрізняється від прозового художнього твору тим, що на одній сторінці однакового формату розташовано значно менше його компонентів, а вільний додатковий простір надається читачам для заповнення його їх асоціаціями, уявленнями. Тому АПТ з його багатогою палітрою відтінків змісту та почуттів, які виражаються частково на письмі у зовнішніх формах (рядках, строфах тощо), в разі зображення в прозаїчному рядку на суцільних сторінках, без сумніву, втратив би не лише своєрідність форми, але і численні властивості змісту [8, с. 109-110]. Як приклад, пропонуємо АПТ "40 – LOVE" Роджера Макгауфа. ПТ зображає подружню пару середнього віку, яка грає у теніс. Назва ПТ, відстань між стовпчиками, навіть той факт, що ПТ починається з маленької літери і не містить крапки наприкінці, вказують, що мова йде не лише про гру, а примушують читача замислитися над стосунками, що склалися між подружньою парою.

40 – LOVE (by Roger McGough)

middleaged

couple   playing

ten   nis

when   the

game   ends

and   they

go   home

the   net

will   still

be   be

tween   them [14, с. 22]

Наявність змістової, смислової й естетичної інформації в АПТ, а також його багаторівневий характер сприяє паралельній реалізації практичної, освітньої, виховної і розвивальної цілей навчання ІМ на початковому ступені навчання у ВНЗ. Враховуючи особливості АПТ, розглянемо чинники, що зумовлюють потужність методичного потенціалу АПТ для організації дискусії.

1. АПТ властиві характеристики, які роблять його незамінним засобом для розвитку усного мовлення: *емоційність* (АПТ збуджує емоції, а отже мотивацію студентів); *сконцентрованість форми* (висока інформативна насиченість, здатність передавати великий об'єм інформації у незначному за обсягом творі); *метафоричність* (образність АПТ забезпечує множинність його тлумачень, різницю у розумінні та інтерпретації, що неодмінно викликає різне сприйняття та обмін думками). Крім того, віршована форма АПТ змушує студентів висловлювати свої власні думки з приводу прочитаного, а не переказувати зміст твору.

2. Робота з АПТ спрямована на розвиток творчого мислення, оскільки читання та інтерпретація АПТ стимулює розвиток творчих якостей особистості, а саме: оригінальність та самостійність, гнучкість, глибину думки, тобто нестандартне мислення, що важливо для формування власної позиції в ході обговорення; не менш важливим є також збагачення мови майбутніх учителів (використання засобів увиразнення мовлення тощо). До того ж, студентський вік – це романтичний період розвитку особистості, коли багато молодих людей випробовують себе у написанні віршів.

3. На практичних заняттях з АМ на І курсі мовних ВНЗ домінує мета формування і вдосконалення фонетичних та інтонаційних навичок і вмінь усного мовлення. АПТ відрізняється від прозового ритмічним характером, що сприяє паралельному вдосконаленню зазначених навичок і вмінь та ефективному оволодінню навчальним матеріалом.

4. Студенти є найбільш вмотивованими, найбільш відкритими до знань, коли задіяні їхні емоції, почуття та ставлення [15, с. 34]. Специфіка АПТ, як зазначає Т. М. Камаєва, дозволяє студенту оволодіти емоційно-ціннісним досвідом спілкування [5]. АПТ дає простір для висловлювання власних думок, дозволяє обговорювати певні проблеми з точки зору особистісного сприйняття. Проблематику художнього твору окреслює низка запитань, що їх ставить митець перед собою, персонажами і читачем. Такі запитання (проблеми) можуть мати різний характер, бути національними, соціальними, психологічними, етичними, філософськими. Проблематика або конфлікт притаманний творам усіх літературних родів, проте у ПТ він відтворюється через переживання автора, оскільки поезія є найбільш суб'єктивним родом літератури. Читання АПТ передбачає зустрічний розумовий процес читача, творчий відгук на те, що сприймається, і в результаті читач вступає у діалогічні відносини з автором твору – відгукується на висловлювання автора і породжує власне висловлювання. Тексти АПТ дають уявлення про особистість автора, про його відношення до навколишнього світу, є аналогом діалогу між читачем і автором; аналогом спілкування, коли автор розкриває свою особистісну позицію, своє бачення світу, а читач є залученим до процесу спілкування з автором та його героями, приймає чи не приймає його точку зору, ознайомлюється з ідейним світом автора, його поглядами.

Таким чином, робота над АПТ, організована на його основі дискусія підсилюють навчально-пізнавальний, мотиваційний та естетичний компоненти навчання і викликають у студентів бажання брати участь у обговоренні. Значний потенціал АПТ розглядається нами як змістовна та мотиваційна основа для розвитку дискусійних вмінь, де розуміння змістової, смислової та естетичної інформації АПТ на зазначених

рівнях виступає орієнтовним ланцюгом мовленнєвої діяльності студентів [10, с. 5]. Перспективу подальшого дослідження проблеми вбачаємо у розгляді труднощів, що виникають під час сприйняття та розуміння АПТ.

Використані джерела

1. Белянин В. П. Психологические аспекты художественного текста / В. П. Белянин. – М. : Изд-во МГУ, 1988. – 228 с.
2. Брандес М. П. Стилистический анализ (на материале немецкого языка) / М. П. Брандес. – М. : Высш. школа, 1971. – 170 с.
3. Галич О. Теорія літератури : Підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв [за наук. ред. Олександра Галича]. – Київ : Либідь, 2001. – 488 с.
4. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистических исследований / И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 138 с.
5. Камаева Т. П. Поэзия на уроке иностранного языка: современные подходы к обучению чтению / Т. П. Камаева, Л. В. Карпова, И. М. Деева // Иностр. языки в школе. – 1996. – № 3. – С. 19–28.
6. Клычникова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке / З. И. Клычникова – М. : Просвещение, 1983. – 206 с.
7. Ковтунова И. И. Поэтический синтаксис / И. И. Ковтунова. – М. : Наука, 1986. – 206 с.
8. Копилова И. М. До проблеми зв'язку між формою та змістом у поетичному творі / І. М. Копилова // Наукові записки. – Випуск XXVI. – Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2000. – С. 105–110.
9. Літературний словник-довідник / Під ред. Р. Т. Гром'як. – К. : Академія, 1997. – 752 с.
10. Матрон Е. Д. Художественное произведение на уроках иностранного языка : учебное пособие / Е. Д. Матрон. – М. : Флинта : Наука, 2002. – 296 с.
11. Одинцов В. В. Стилистика текста / В. В. Одинцов. – М. : Наука, 1980. – 264 с.
12. Пестова И. В. Реализация потенциальных возможностей системы языка в грамматике поэтического текста // Методы изучения системы и эволюции языка. – Свердловск, 1988. – С. 79–84.
13. Хализев В. Е. Теория литературы. Учеб. 2-изд. / В. Е. Хализев. – М. : Высш. шк., 2000. – 398 с.
14. Delaney D. Fields of Vision. Literature in the English Language. Volume 1 / Denis Delaney, Ciarin Ward, Caria Rho Fiorina. – London : Longman, 2005. – 64 p.
15. Tomlinson B. Using poetry with mixed ability classes / Brian Tomlinson // ELT Journal. – Oxford University Press. – January 1986. – Volume 40 / 1. – P. 33–41.

Андроник Н. П.

ПОТЕНЦИАЛ АУТЕНТИЧНЫХ ПОЭТИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ДЛЯ ОРГАНИЗАЦИИ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ДИСКУССИИ

В статье рассматриваются сущность и особенности аутентичного поэтического произведения, соотношенность уровней понимания аутентичного поэтического произведения с представленными в нем видами информации, а также факторы, которые обуславливают методический потенциал указанных произведений для организации дискуссии.

Ключевые слова: *англоязычная дискуссия, аутентичное поэтическое произведение, уровни понимания, виды информации, методический потенциал.*

Andronik N. P.

THE POTENTIAL OF AUTHENTIC POETRY FOR THE ENGLISH-LANGUAGE DISCUSSION

Examined in the article are the nature and characteristics of authentic poetry, the correlation of levels of comprehension of authentic poetic works with the types of information presented in them. The factors that determine the methodological potential of poetry to organize English-language discussion are also analyzed.

Key words: *English-language discussion, authentic poetry, levels of comprehension, types of information, methodological potential.*

Стаття надійшла до редакції 25.08.14